

господарювання, що надають таку послугу [5].

Незважаючи на відсутність Закону «Про медіацію», у державі існує багато програм із підготовки майбутніх медіаторів. І хоча зараз, на законодавчому рівні доки не встановлені вимоги до медіатора як спеціаліста, важливу роль грає саме кількість прослуханих годин програм із підготовки майбутнього фахівця з вирішення конфліктів та суперечок.

Випускники програм навчання медіаторів працюють як самозайняті особи або в межах центрів медіації, таких як, наприклад, Український центр медіації, Київський центр медіації, Центр фінансової медіації, Центри медіації при Київській, Львівській та Донецькій торгово-промислових палатах та інших закладах.

Отже, медіація широко використовується для вирішення конфліктів та суперечок не тільки у межах правових відносин суб'єктів, а й для питань сімейного, житлового, спадкового, трудового та організаційного аспектів. Перспектива її пріоритетного використання в Україні обумовлюється деяким законодавчим регулюванням та створення законопроектів, щодо легалізації даного виду діяльності. Саме це дає надію на майбутнє використання медіації як складової суспільно-правової дійсності громадянами нашої держави.

1. Про медіацію: проект Закону України від 19.05.2016 № 3504. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.

2. Про медіацію: проект Закону України від 28.12.2019 № 2706. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67831.

3. Медіація в Україні: короткий огляд. URL : <https://journal.arbitration.ru/analytics/mediatsiya-v-ukraine-kratkiy-obzor/>.

4. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації) зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1266 від 07.08.2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text>.

5. Згода про застосування посередництва (медіації). URL : <https://ips.ligazakon.net/document/TM054972>.

Степан КОЦАЙ

викладач циклу спеціальних дисциплін,
відділення первинної професійної підготовки,
спеціалізації та підвищення кваліфікації
Навчально-наукового інституту заочного
навчання та підвищення кваліфікації
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Медіація вже довела свою ефективність при вирішенні цивільно-правових спорів, а відповідне нормативно-правове регулювання її застосування існує сьогодні не лише в національному законодавстві значної частини зарубіжних країн, а й на міжнародному рівні. В Україні запровадження правового регулювання медіації тільки починається і відбулося це прийняттям проекту Закону «Про медіацію» Верховною Радою України 16.11.2021 [1].

Необхідність правового регулювання застосування медіації обумовлюється, насамперед, тим, що в процесі медіації її учасники вступають у відносини, результатом яких має стати прийняття рішення, що здатне вплинути на правове становище сторін медіації.

Оскільки раніше в Україні застосування медіації для вирішення цивільно-правових спорів не було предметом правового регулювання, можна визначити низку питань, що стосуються його запровадження.

Згідно систематизації Ю.Притика [2], законодавчі норми щодо правового регулювання медіації можна поділити на наступні групи:

- *інтегроване правове забезпечення медіації;*

- диференційоване нормативно-правове забезпечення медіації.

Про інтегроване правове забезпечення медіації йдеться, коли регулювання правовідносин, пов'язаних із застосуванням медіації при вирішенні спорів відбувається на рівні спеціальних інтегрованих нормативно-правових актів – законів. В Україні інтегрований підхід до регулювання правовідносин, пов'язаних із медіацією вже визначений проектом Закону «Про медіацію», що має на меті імплементувати «директиву ЄС про медіацію», що має сприяти «інтеграції цього інституту в правову систему України, а також сприятиме її популяризації. В даному законі вперше вводяться поняття медіації, медіатора, медіаційної угоди та правил медіації.

Згідно вказаного проекту закону, поняття *медіація* це – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [1].

Також, згідно проекту закону встановлюється на які сфери відносин поширюється даний закон : стаття 3 – «Дія цього Закону поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі *цивільних*, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях із метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим)» [1].

Варто зазначити, якщо йдеться про цивільні, сімейні, трудові, господарські, адміністративні спори, то доцільно з цього формулювання виключити слово «конфлікти», оскільки це не передбачено відповідними процесуальними кодексами.

Диференційоване нормативно-правове забезпечення медіації означає, що правове регулювання медіації здійснюється шляхом включення відповідних норм до нормативно-правових актів, перш за все, процесуального характеру (процесуальних кодексів). В Україні також впроваджується такий тип правового регулювання медіації, а саме в прикінцевих положеннях «Проекту закону України про медіацію», де відповідно із введенням закону вносяться зміни до інших нормативно правових актів, кодексів [1].

Щодо правового регулювання у сфері цивільно-правових спорів, можна зазначити про внесені зміни до Цивільного кодексу України, що передбачає проект Закону «Про медіацію» [1]:

- у розділі 1 главі 4, ЦПК « Учасники судового процесу», в статті 49 «процесуальні права сторін», частина 7 вводиться можливість примирення сторін *шляхом медіації*, на будь-якій стадії судового процесу [1];

- також у статті 61 зазначили: особа не може бути представником, якщо вона є чи була медіатором під час проведення медіації щодо спору, пов'язаного із справою, що розглядається в суді» [1]. Це правове регулювання насамперед потрібне, щоб забезпечити нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора, що прописано в статті 1 та забезпечення принципів медіації, що прописані в статті 4 проекту Закону «Про медіацію» [1];

- у розділі 3 главі 3 в статті 197, ЦПК : у підготовчому засіданні суд з'ясовує чи бажають сторони укласти мирову угоду, *провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації*. Це правове регулювання забезпечить врегулюванню спору шляхом медіації, як альтернативу судовому розгляду, а також сприятиме популяризації її в Україні[1]

- також у главі 8, статті 251 ЦПК впроваджується можливість зупинення провадження у справі у зв'язку з проведенням медіації [1].

Повертаючись до основного тексту даного законопроекту, не обійшлося без зауважень: законопроект не визначає особливостей проведення процедури медіації залежно від того, коли вона проводиться – до подання позову (заяви) до суду чи вже під час судового провадження чи виконання рішення тощо [3].

«Медіаційна угода» визначається як «письмова угода учасників правовідносин про спосіб врегулювання всіх або певних конфліктів (спорів), які виникли або можуть виникнути між ними, шляхом проведення медіації». Водночас надалі у законопроекті цей термін не використовується; Питання щодо змісту медіаційної угоди залишилося нерегульованим, що свідчить про недотримання принципу верховенства права. Також у пункті 10 частини першої статті надано визначення поняття «учасники медіації» і перераховано, кого можна до них віднести, однак у законопроекті відсутні права та

обов'язки учасників медіації, проект розкриває лише права та обов'язки медіатора та сторін медіації (статті 11, 12, 18 та 19) [3].

Важливим аспектом правового регулювання застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів є окреслення меж такого регулювання. Медіація – складне міждисциплінарне явище. Як під терміном «альтернативне вирішення спорів» мається на увазі ціла низка способів, за допомогою яких відбувається позаюрисдикційне вирішення спору, так і термін «медіація» є загальним для цілої низки процедур, спрямованих на вирішенні спору та розв'язання конфлікту між сторонами.

Підсумовуючи, слід зауважити, що Україна останнім часом зробила великий крок у розвитку правового регулювання застосування медіації в сторону гармонізації свого законодавства із законодавством країн-членів ЄС у зазначеній сфері.

1. Офіційний вебпортал ВРУ. Текст проекту Закону «Про медіацію» 3504 від 19.05.2020 1708-IX друге читання. Підписаний ВРУ 16.11.2021. URL : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4>.

2. Притика Ю. Д. Зміст та класифікація принципів медіації. Бюл. М-ва юстиції України. 2010. № 10. С. 86-92.

3. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. Зауваження до проекту Закону України «Про медіацію» Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.

Юрій КРАМАРЕНКО

доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ МЕТОДІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ ТА КОНФЛІКТІВ

Темпи та обсяги поширення інформації (обіг знань, думок та переконань) істотно впливають на взаємовідносини. З одного боку, сьогодні ми маємо унікальну можливість для різнобічного розвитку та вдосконалення, а з іншого, можемо втратити зв'язок із реальністю та вдаватись іноді до неадекватних висновків та переконань. Різні сприйняття оточуючого нас світу, розуміння поведінки (своїї та інших), явищ і процесів, а також реакція на них, часом призводять до відкритих протистоянь один з одним. Такі явища не є новими для історії людства, а отже і механізми, що мінімізують шкоду від них або дозволяють долати такі труднощі взаєморозуміння, вже були предметом неодноразового пошуку та дослідження.

Одним із альтернативних способів розв'язання спорів та конфліктів є медіація. Сьогодні в Україні питанням медіації приділяють досить багато уваги. Однією з основних тем застосування процедури медіації є вибір методів за допомогою яких можна буде досягти врегулювання спору чи конфлікту.

Обговорюючи таку тему, першим питанням постає розмежування таких понять як «спір» [1] та «конфлікт» [2]. Спільним для них є те, їх суть складає протиріччя та зіткнення між двома або більше сторонами, а різним є ступінь протистояння. Так, для конфлікту притаманною є «гострота» суперечки - наявність психологічного або фізичного насилля або тиску один на одного, намагання спричинити шкоду або ж негативне ставлення до свого опонента, негативне емоційне забарвлення тощо. Можна також стверджувати, що спір може перейти у конфлікт, і навпаки. Таке розмежування є доцільним через те, що залежно від того, із чим ми маємо справу, будуть відрізнятися способи розв'язання такої проблеми. Завданням особи, яка намагається допомогти врегулювати таку ситуацію, є недопущення переходу спору в конфлікт, а в разі конфлікту перевести його в категорію спору. Від такої особи це вимагає використання нейтральної лексики, слів, що не допускають розширеного тлумачення, уникання оціночних суджень, оперування фактами без надання їм позитивної чи негативної конотації.

Ще одним важливим фактом є те, що спір і конфлікт виникають найчастіше лише тоді, коли сторони мають однакову мету, досягнення якої можливе лише однією